

NARUSZENIE DÓBR OSOBISTYCH MIESZKAŃCA

Ochrona dóbr osobistych jest niezwykle ważna dla mieszkańców DPS-u, ma ona również istotny wpływ na wizerunek danej placówki. Obecnie w cyfrowym świecie łatwo można udostępnić informacje czy rozpowszechnić czyjś wizerunek. Dlatego warto zwracać szczególną uwagę na treści mogące zaszkodzić podopiecznym, a tym samym naruszyć ich dobra osobiste, a sam DPS narazić na konieczność poniesienia odpowiedzialności finansowej czy też utratę zaufania.

Joanna Swadźba

Odwołanie do dóbr osobistych znajdziemy w art. 23 Kodeksu cywilnego. Zgodnie z podaną tam definicją dobra osobiste, „w szczególności zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska, pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach”.

Katalog dóbr osobistych zawartych w przywołanej Ustawie jest katalogiem otwartym. Nie jest zatem możliwe przedstawienie precyzyjnej listy dóbr osobistych. Jak wynika z analizy przepisów powszechnie obowiązujących oraz poglądu doktryny do dóbr osobistych zalicza się takie dobra jak: zdrowie (zarówno fizyczne, jak i psychiczne),

nietykalność cielesna, integralność seksualna, wolność, w tym swoboda sumienia, swoboda komunikowania się, godność, nazwisko, wizerunek, tajemnica korespondencji, prawo do prywatności czy kult pamięci osoby zmarłej itd.

POSTACIE NARUSZENIA DÓBR OSOBISTYCH

Z praktycznego punktu widzenia istotne jest zidentyfikowanie zachowań, które mogłyby naruszać dobra osobiste mieszkańców DPS-u. Przykładowo naruszenie dobra osobistego, jakim jest zdrowie, polegać może na takich zachowaniach, które prowadzić będą do uszkodzenia ciała (złamania, siniaki, odleżyny, potłuczenia), bądź do rozstroju zdrowia. Dobrami osobistymi, które wiążą się z zakresem zdrowia, są nietykalność cielesna i integralność seksualna.

Takie zachowania jak uderzenie podopiecznego, szturchanie go, popychanie, wyzywanie, poniżanie z całą pewnością są zachowaniami godzącymi w dobra osobiste podopiecznego. Również krytykowanie, wyśmiewanie, negatywne wypowiadanie się o podopiecznym w obecności innych osób

WAŻNE!

Godność, wolność i zdrowie człowieka należą do grupy najważniejszych dóbr osobistych chronionych przez porządek konstytucyjny, a skuteczna ochrona dóbr osobistych mieszkańców DPS-u jest obowiązkiem pracowników i kierownictwa domu.

mające na celu jego poniżenie mogą stanowić naruszenie dóbr osobistych. Dozwolona jest natomiast krytyka, która jednak nie powinna przekraczać granic potrzebnych do osiągnięcia pożądanego celu oraz nie powinna przybierać formy nieakceptowanej w danym środowisku.

Z kolei naruszenie dobra osobistego, jakim jest wolność, polegać może na zakazie swobodnego przemieszczania się (chyba że jest to uzasadnione stanem zdrowia, schorzeniami), a także na stosowaniu przymusu wywołanego przemocą lub groźbą. Podopieczny powinien mieć zapewnioną możliwość swobodnego kształtowania swojego życia osobistego odpowiednio do sytuacji, w której się znajduje, swobodnego podejmowania decyzji dotyczących własnej osoby, poruszania się, w tym wyjścia w celu załatwienia swoich spraw osobistych, wyjścia do lekarza, zakupów, spacerów itp.

Natomiast za naruszenie swobody sumienia uznać można uniemożliwianie odbywania praktyk religijnych, wyśmiewanie światopoglądu danej osoby, utrudniania wyrażania przekonań religijnych.

Istotnym dobrem osobistym jest wizerunek. Pojęcie to rozumie się jako rozpoznawalną podobiznę człowieka, na którą składają się cechy fizyczne. Wizerunek może być utrwalony na fotografii lub portrecie. Zasadniczo rozpowszechnianie wizerunku danej osoby zależy od jej zgody. Wizerunek podlega ochronie niezależnie od tego, czy bezprawne posłużenie się nim naruszyło jednocześnie dobra osobiste. Takim rażącym przykładem naruszenia dobra osobistego podopiecznego DPS-u było w ostatnim czasie nagranie kamerą podopiecznej w trakcie kąpieli i upublicznienie tego nagrania.

Warto pamiętać, że również nagrywanie rozmów podopiecznych wbrew ich woli, a następnie upublicznianie tych nagrań, może prowadzić do naruszenia ich dóbr osobistych, a co z tym związane – może skutkować wystąpieniem tych osób o zadośćuczynienie. Należy jednak zaznaczyć, co wynika z orzecznictwa sądów powszechnych, że nie narusza prawa osoba, która potajemnie nagrała swojego rozmówcę, a następnie bez jego zgody zgłosiła nagranie jako dowód w sądzie (Wyrok Sądu Okręgowego w Zielonej Górze

z dnia 28 czerwca 2016 r., I C 39/16, czy też Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 kwietnia 2016 r., II CSK 478/15).

WAŻNE!

Otwieranie korespondencji prywatnej, adresowanej imiennie do podopiecznego i przesłanej na adres placówki, może zostać uznane za naruszenie dóbr osobistych mieszkańca i skutkować odpowiedzialnością odszkodowawczą DPS-u.

Więź rodzinna jest dobrem osobistym. Ochronie jako dobro osobiste podlega nie tyle relacja, ale też wartość w postaci statusu człowieka jako rodzica lub dziecka (Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2023 r., II CSKP 991/22). Naruszeniem tego dobra będzie np. uniemożliwienie podopiecznemu kontaktów z małżonkiem, dziećmi czy wnukami lub innymi osobami bliskimi, a także doprowadzenie do nieodwracalnego uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia u mieszkańca DPS-u, które uniemożliwia kontynuowanie więzi rodzinnych.

Warto również zaznaczyć, że naruszenie dóbr osobistych może godzić jednocześnie w kilka dóbr. Może ono nastąpić wskutek różnych zachowań sprawcy, w zależności od tego, jaki interes osobisty chroni określone dobro. Do naruszenia mogą prowadzić np.:

- » w przypadku czci – pisemne lub ustne wypowiedzi, obraźliwe gesty,
- » w przypadku wizerunku – zniekształcanie go lub rozpowszechnianie,
- » w przypadku zdrowia – uszkodzenie ciała lub wywołanie rozstroju zdrowia.

Do naruszenia dóbr osobistych może prowadzić także zaniechanie, brak działania, np. nieprzekazanie podopiecznemu jego korespondencji, nieusunięcie nagrania, zdjęcia, obraźliwego wpisu itp.

OCHRONA PRACOWNIKÓW I PRACODAWCY

Na tych samych zasadach, jak chronione są dobra osobiste mieszkańców, ochronie podlegają dobra pracowników domu, jak i dyrektora placówki. Ochrona dóbr osobistych pracowników i pracodawcy ma również istotny wpływ na atmosferę pracy, co przekłada się na jej jakość, a także wpływa na wizerunek DPS-u.

KONSEKWENCJE NARUSZENIA DÓBR OSOBISTYCH

Przesłanki ochrony dóbr osobistych i środki ich ochrony sądowej reguluje art. 24 Kodeksu cywilnego. Warto przywołać te przepisy:

- » „Ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. W razie dokonanego naruszenia może on także żądać, ażeby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków,

w szczególności ażeby złożyła oświadczenie odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie. Na zasadach przewidzianych w kodeksie może on również żądać zadośćuczynienia pieniężnego albo zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny”,

- » „Jeżeli wskutek naruszenia dobra osobistego została wyrządzona szkoda majątkowa, poszkodowany może żądać jej naprawienia na zasadach ogólnych”,
- » „Przepisy powyższe nie uchybiają uprawnieniom przewidzianym w innych przepisach, w szczególności w prawie autorskim oraz w prawie wynalazczym”.

Osoba, której dobra osobiste zostały zagrożone lub naruszone cudzym działaniem, może zatem dochodzić ochrony prawnej zarówno za pomocą roszczeń niemajątkowych, takich jak roszczenia o zaniechanie działania naruszającego dobro osobiste lub roszczenia o dopełnienie czynności potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia dobra osobistego, w szczególności złożenia stosownego oświadczenia (art. 24 § 1 *Kodeksu cywilnego*), jak i roszczeń majątkowych w postaci żądania zasądzenia zadośćuczynienia pieniężnego.

Zadośćuczynienie za naruszenie dóbr osobistych jest świadczeniem pieniężnym, które ma na celu zrehabilitować doznana krzywdę. Krzywdą jest w tym przypadku szkoda niematerialna (taka jak cierpienie, ból, stres i inne negatywne przeżycia) osoby poszkodowanej. Przy wymiarze zadośćuczy-

nienia brany jest pod uwagę charakter naruszonego dobra oraz stan, w jakim znajduje się pokrzywdzony.

PODSUMOWANIE

Warto wspomnieć, że dane zachowanie, które doprowadziło do naruszenia dóbr osobistych, może również stanowić czyn niedozwolony. Przepisy *Kodeksu karnego* (art. 212–217a) określają przestępstwa przeciwko czci i nietykalności cielesnej. Przykładowo w przypadku skazania za przestępstwo zniesławienia sąd może orzec nawiązkę na rzecz pokrzywdzonego, Polskiego Czerwonego Krzyża albo na inny cel społeczny wskazany przez pokrzywdzonego (do 100 000 zł – art. 48 *Kodeksu karnego*).

Dane zachowanie osoby naruszającej dobra osobiste można oceniać również pod kątem naruszenia przepisów prawa pracy. Jeśli osobą naruszającą dobra osobiste mieszkańców, ale także innych współpracowników czy nawet samego dyrektora placówki jest pracownik DPS-u, to jego zachowanie może skutkować nałożeniem kary porządkowej, a nawet w niektórych przypadkach zwolnieniem z pracy bez zachowania okresu wypowiedzenia.

PODSTAWA PRAWNA:

- » Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. *Kodeks cywilny* (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1061),
- » Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks karny* (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 17),
- » Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. *Kodeks pracy* (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1465 ze zm.).

WAŻNE!

Roszczenia niemajątkowe lub majątkowe mogą być dochodzone w jednym pozwie lub w odrębnych sprawach według właściwości rzeczowej dla każdego z nich.

JOANNA SWADŹBA

Prawnik, specjalista prawa socjalnego, autorka wielu tematycznych artykułów, pracownik administracji rządowej